

УДК 378.035:316.454.52]:004.031.42

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.32.292614](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.32.292614)

ОЛЕНА БІДА

ORCID: 0000-0002-0448-0852

ЛЬДІКО ОРОС

ORCID: 0000-0001-7300-9362

АНТОНІНА ЧИЧУК

ORCID: 0000-0002-9982-3634

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, м. Берегово

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Розглянуто сутність використання інтерактивних технологій для формування у здобувачів освіти культури професійного спілкування. Названо головні класифікації видів міжособистісної взаємодії. Виокремлено два основних види міжособистісної взаємодії. Визначено переваги інтерактивних технологій у порівнянні з традиційними методами освітнього процесу. Проаналізовано правила, що при дотриманні знімають в спілкуванні прояв скутості, налагоджують між людьми гармонійні взаємини, створюють для співрозмовника привабливий імідж. Виділено основні принципи інтерактивних технологій. Показано форми формування в освітньому процесі вищої школи інноваційної спрямованості.

***Ключові слова:** інтерактивні технології, здобувачі освіти, заклади вищої освіти, культура професійного спілкування, інноваційна спрямованість.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Україні одним із стратегічних напрямів процесу державотворення є реформування всієї системи вищої освіти. Розбудова освітнього простору, освітнє докорінне реформування, мають стати основою національного відродження, відтворення духовного та інтелектуального потенціалу людства, виходу вітчизняної науки, техніки, культури на європейський рівень, становлення демократизації та державності суспільства в Україні (Біда, Орос, Куніковський, 2018).

Інтенсифікація та розширення міжкультурної та міжмовної взаємодії потребує нового якісно рівня освітньої галузі, який відповідав би світовим стандартам, сприяв створенню конкурентоспроможної, розвиненої особистості, здатної використовувати мовні різноманітні засоби, необхідні для спілкування в умовах сьогодення в конкретній комунікативній ситуації. Отже, освітня галузь потребує оновлення та урізноманітнення, а саме – залучення інтерактивних новітніх технологій у процес освіти (Кривонос, 2023)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню сутності використання інтерактивних технологій для формування у студентів культури професійного спілкування присвячені роботи О. Берестенко, Р. Веселівського, С. Зінченко, С. Іконнікової, Є. Маркаряна, Є. Соколова Ю. Сукач та ін.

О. Смирнова, Г. Соколова у своїх працях розкрили загальні положення розвитку професійної культури та ін.

Професійну культуру в комунікативному аспекті розглянуто науковцями Є. Батраковою, О. Берестенко, В. Грехневим, Т. Гриценко, С. Зінченко та ін.

Формулювання мети. Розглянути сутність використання інтерактивних технологій для формування у здобувачів освіти культури професійного спілкування

Методи дослідження. Для досягнення мети, що поставлена нами на початку дослідження, використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз літератури), що дає можливість обґрунтувати основні положення дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, за допомогою якого вивчено джерела із застосуванням аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерактивне навчання здатне моделювати життєві ситуації, сприяє використанню стимуляційних, рольових ігор, дає можливість проведення дискусій, дебатів, на основі аналізу відповідної ситуації сприяє спільному вирішенню проблеми.

Інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню навичок, вмінь, створенню атмосфери сприятливого мікроклімату і співробітництва для розвитку самодостатньої особистості, а викладачу дає змогу стати лідером студентського колективу.

Під час інтерактивного навчання здобувачі освіти вчаться приймати продумані рішення, вільно спілкуватися з іншими людьми, бути демократичними, критично мислити. Зазначимо, що у закладах вищої освіти основою інтерактивного навчання є участь в освітньому процесі кожного здобувача освіти, що зобов'язує викладача зробити учасника освітнього процесу активним шукачем вирішення шляхів певної проблеми; сприяє особистісно орієнтованому навчанню та взаємному інформаційному, духовному збагаченню. Це взаємонавчання, співнавчання, (групове, колективне), де і здобувач вищої освіти, і викладач є рівноправними членами освіти, рівнозначними суб'єктами освітнього процесу, які рефлексують з приводу того, що вони уміють, знають, здійснюють. Отже, виграє весь освітній процес при застосуванні інтерактивних технологій, бо вони дають можливість залучити кожного здобувача вищої освіти до обговорення проблеми, що сприяє розвитку діалогічного мовлення, критичного мислення, уміння доводити. Здобувачі освіти набувають навичок колективного пошуку рішень, співпраці, беруть активну участь в освіті та передачі своїх знань іншим людям (П'яст, 2010).

Інтеракція, це процес організованих невербальних і вербальних взаємодій, які під час спілкування обов'язково виникають. Спілкування, це взаємодія суб'єктів, що оцінюють дії, активно діють один на одного, не сприймають або сприймають спрямовані на них оцінки, думки, почуття., Кожний з партнерів, обмінюючись інформацією, є активним суб'єктом у процесі діяльності, яка є спільною. Спілкування не відбувається, якщо один із суб'єктів виявляє пасивність (Біда, Оро, Куніковський, 2018).

Американський психоаналітик Ерік Берн виокремив у повсякденному житті типи інтеракцій між людьми:

- спільна цілеспрямована активність;
- ритуальна взаємодія;
- відсутня взаємодія;
- розважальна взаємодія;
- ігрова взаємодія.

Назвемо головні класифікації видів міжособистісної взаємодії.

Розрізняють такі основні види міжособистісної взаємодії: співробітництво, або кооперацію (досягнення мети одним із суб'єктів сприяє або не заважає реалізації цілей решти суб'єктів), і суперництво, або конкуренцію (досягнення мети одним із суб'єктів ускладнює або взагалі виключає досягнення цілей іншими суб'єктами). Інколи ці види взаємодії позначаються іншими термінами: згода та конфлікт, пристосування та опозиція, асоціація та дисоціація.

В основу іншої класифікації взаємодії покладено кількість суб'єктів. Така класифікація надає можливість особистісному зростанню тих, хто продуктивно спілкується, побудові концепції становлення культури професійного спілкування, переходячи до спільної діяльності: від простих видів взаємодії до складніших. Це взаємодія міжгрупова, між особистостями (діада), між групою та особистістю. Це може бути взаємодія: у якій на групу впливає просто член групи або лідер; у якій певна підгрупа її членів впливає на одного з суб'єктів. Підгрупа разом з лідером може діяти на кількох членів або на одного, при цьому, усі члени групи, впливають один на одного й кожен сам на себе, зокрема й лідер.

Культура мовлення, у процесі мовного спілкування, виробляє навички регулювання вживання й відбору мовних засобів, допомагає сформувати свідоме ставлення до їх використання в мовній практиці (Берестенко, 2013).

У освітній галузі методи та форми викладання поділяються на нетрадиційні й традиційні. Завдання викладачів закладів вищої освіти полягає у виборі таких методів навчання і форм освіти, які дозволили б кожному здобувачу освіти проявити творчість і активність. Тобто поряд з традиційними методами та формами навчання мають місце специфічні (Кучай, 2012). До них належать: інформаційні (бригадне навчання, бесіда, демонстрація, лекція, консультування, експертиза), операційні (самокритика, «роби так як я», відеоконфронтація, алгоритм, лабораторні вправи), пошукові (ділова гра, аналіз конкретних ситуацій, дискусія, ділова корзина, форум, лабіринт дій, мозкова атака, творчий діалог, реакція аудиторії, проектування тощо), самостійного навчання. Такі методи та форми можна застосувати як для перевірки знань здобувачів освіти так і засвоєння нового матеріалу. Вибір форм і методів залежить від мети, змісту та завдань навчального процесу, що спрямований на підготовку студентів до педагогічної діяльності.

За досягненням мети розрізняють ще такі види міжособистісної взаємодії:

- фронтальну (викладач навчає одночасно групу суб'єктів);
- парну (робота суб'єкта з педагогом чи однолітками один на один);
- індивідуальну (самостійну роботу суб'єкта);
- групову або кооперативну (всі суб'єкти навчають один одного).

Завдяки процесам взаємодії формується нестандартне, нешаблонне мислення. Це зумовлено тим, що освітній процес вищої школи становить собою систему педагогічних ситуацій, що викликають необхідність забезпечити відповідне інтенсивне, гнучке, концептуально багате професійне мислення педагога та безперервно змінюються. Формування професійного мислення відбувається значно складніше, ніж оволодіння знаннями, оскільки досить часто здобувачі вищої освіти не в змозі передбачати можливі результати взаємодії з колективом, окремою особистістю, відійти від вивченого зразка, приймати самостійні рішення, висловлювати незалежні судження у тих чи інших педагогічних ситуаціях (Веселівський, Зінченко, Сукач, 2015).

На основі вивчення використання інтерактивних методів визначимо такі переваги:

- розвиваються навички комунікативного діалогічного спілкування;
- зменшується відстань між теорією і практикою, забезпечується інтеграція теорії і практики;
- зростає зацікавленість здобувача освіти у використанні додаткової спеціальної літератури;
- набувається досвід у вирішенні проблемних завдань;
- розвиваються здібності учасників гри приймати рішення за умов неповної інформації;
- в умовах обмеженого часу вдосконалюються навички прийняття рішень;
- відбувається інтенсивний обмін знаннями і досвідом між учасниками освітнього процесу, що дає можливість для кожного з них порівняти свої дії і знання з іншими, а також уміння скоординувати ці дії;
- забезпечується активна участь здобувача освіти в колективній справі.

Не зважаючи на те, що інтерактивні технології потребують для підготовки як здобувача освіти, так і викладача, значної кількості часу проте результат від таких занять стає стимулом для подальшої роботи з цими інноваційними методами навчання (П'яст, 2010).

У основі інтерактивних технологій освітньої галузі лежить взаємодія з іншими учасниками освітнього процесу та викладачем, зміна ролі здобувача освіти та його діяльності протягом заняття. Тобто здобувачі освіти стають суб'єктами навчального процесу, в процесі освіти їм належить головне місце, а викладач, при цьому, виступає організатором, спостерігачем, консультантом, який формує та пропонує індивідуальний підхід до вивчення фахових дисциплін кожному здобувачеві освіти та підтримує і допомагає в разі потреби.

Виділимо основні принципи інтерактивних технологій, а саме:

- одночасна взаємодія (здобувачі освіти всієї групи працюють над завданнями одночасно);
- позитивна взаємозалежність (позитивне виконання групою здобувачів освіти завдання, що можливе за умови успішного виконання індивідуального завдання кожного члена команди);
- рівні умови участі (кожен здобувач освіти за рівні проміжки часу виконує своє завдання);
- індивідуальна відповідальність (кожен здобувач освіти несе відповідальність за виконання відмінного від інших, свого власного, завдання).

У результаті організації такої освітньої діяльності з використанням інтерактивних технологій здобувачі освіти розвивають увагу, пам'ять, сприйняття, увагу, формують волю та свій характер, а не тільки в межах повсякденного і професійного спілкування навчаються активній взаємодії (Кривонос, 2023).

Формування в освітньому процесі вищої школи інноваційної спрямованості здійснюється у таких формах:

– демократичні форми взаємодії учасників освітнього процесу передбачають на всіх етапах формування комунікативної компетентності рівноправну участь суб'єктів освіти, що реалізуються за допомогою особистісно орієнтованого навчання, яке ґрунтується під час вивчення матеріалу кожним здобувачем освіти на індивідуальних здібностях;

– інтерактивні форми, що для досягнення освітніх цілей, визнані найефективнішими в сучасній теорії освіти, зокрема для розвитку мовної компетентності у здобувачів освітнього простору у вищій школі під час професійної підготовки. Вони базуються на активній безпосередній взаємодії здобувачів освіти під час позааудиторної і аудиторної роботи, цінність якої проявляється в засвоєнні великої, вагомої, фахової інформації; активізації навичок, знань, умінь; формуванні мовних комунікативних компетенцій з метою якісного навчання та подальшій професійній діяльності. Інтерактивні форми освітнього простору сприяють становленню та формуванню мотивації до розвитку мовної компетентності (Фандеева, 2020).

Висновки. Розглянуто сутність використання інтерактивних технологій для формування у здобувачів освіти культури професійного спілкування.

Названо головні класифікації видів міжособистісної взаємодії. Виокремлено два основних види міжособистісної взаємодії:

У освітній галузі методи та форми викладання поділяються на нетрадиційні й традиційні. Завдання викладачів закладів вищої освіти полягає у виборі таких методів навчання і форм освіти, які дозволили б кожному здобувачу освіти проявити творчість і активність. Тобто поряд з традиційними методами та формами навчання мають місце специфічні, що розглянуто у статті.

Не зважаючи на те, що інтерактивні технології потребують для підготовки як здобувача освіти, так і викладача, значної кількості часу проте результат від таких занять стає стимулом для подальшої роботи з цими інноваційними методами навчання. Визначено переваги інтерактивних технологій у порівнянні з традиційними методами освітнього процесу.

Проаналізовано правила, що при дотриманні знімають в спілкуванні прояв скутості, налагоджують між людьми гармонійні взаємини, створюють для співрозмовника привабливий імідж. Виділено основні принципи інтерактивних технологій. Показано форми формування в освітньому процесі вищої школи інноваційної спрямованості.

Список використаних джерел

- Берестенко, О. Г. (2013). *Культура професійного спілкування*: навч. посіб. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
- Біда, О., Орос, І., Куніковський, С. (2018). Формування у студентів культури професійного спілкування засобами інтерактивних технологій. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Педагогіка, психологія, філософія*, 279, 22-27.
- Веселівський, Р. Б., Зінченко, С. В., Сукач, Ю. Г. (2015). Формування культури спілкування у процесі професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів. В кн. С. М. Козяра, Н. Г. Ничкало (Ред.), *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*: зб. наук. праць (Вип. 4, ч. 1, с. 137-140). Київ; Львів: ЛДУ БЖД.
- Кривонос, І. А. (2023). Імплементация інтерактивних методів у процес вивчення іноземної мови дистанційно студентами спеціальності «Готельно-ресторанна справа». В кн. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти*: збірник наук.-метод. праць (Вип. 26, с. 140-148). Запоріжжя: ТДАТУ.
- Кучай, О. (2012). Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, 34 (247), 137-140.
- П'яст, Н. Й. (2010). Використання інтерактивних методів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). *Вісник ВПІ*, 1, 98-102.
- Фандєєва, А. (2020). Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої технічної освіти засобами інтерактивних технологій. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 67-77. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-58-67-77>

References

- Berestenko, O. H. (2013). *Kultura profesiinoho spilkuvannia [Culture of professional communication]: navch. posib.* Luhansk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].
- Bida, O., Oros, I., & Kunikovskiy, S. (2018). Formuvannia u studentiv kultury profesiinoho spilkuvannia zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii [Formation of students' culture of professional communication by means of interactive technologies]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Pedagogika, psykholohiia, filozofiiia [Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Pedagogy, psychology, philosophy]*, 279, 22-27 [in Ukrainian].
- Fandieieva, A. (2020). Formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti u studentiv zakladiv vyshchoi tekhnichnoi osvity zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii [Formation of foreign language communicative competence in students of higher technical education institutions by means of interactive technologies]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 67-77. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-58-67-77> [in Ukrainian].
- Kryvonos, I. A. (2023). Implementatsiia interaktyvnykh metodiv u protses vyvchennia inozemnoi movy dystantsiino studentamy spetsialnosti «Hotelno-restoranna справа» [Implementation of interactive methods in the process of learning a foreign language remotely by students of the «Hotel and restaurant business» specialty. Improvement of the educational process in the institution of higher education]. In *Udoskonalennia osvithno-vykhovnoho protsesu v zakladi vyshchoi osvity [Improvement of the educational process in the institution of higher education]: zbirnyk nauk.-metod. prats* (Is. 26, pp. 140-148). Zaporizhzhia: TDAU [in Ukrainian].
- Kuchai, O. (2012). Osoblyvosti pidhotovky maibutnix uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy multymediinykh tekhnolohii [Peculiarities of training of future primary school teachers by means of multimedia technologies]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Pedagogichni nauky [Herald of Cherkasy University. Pedagogical sciences]*, 34 (247), 137-140 [in Ukrainian].
- Piast, N. Y. (2010). Vykorystannia interaktyvnykh metodiv na zaniattiakh z ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam) [Use of interactive methods in Ukrainian language classes (for professional orientation)]. *Visnyk VPI [VPI Bulletin]*, 1, 98-102 [in Ukrainian].

Veselyvskyi, R. B., Zinchenko, S. V., & Sukach, Yu. H. (2015). Formuvannya kultury spilkuvannya u protsesi profesiinoi pidhotovky studentiv vyshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [Formation of a culture of communication in the process of professional training of students of higher pedagogical educational institutions]. In S. M. Koziara, N. H. Nychkalo (Eds.), *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v suchasni osviti: dosvid, problemy, perspektyvy* [Information and communication technologies in modern education: experience, problems, prospects]: zb. nauk. prats (Is. 4, p. 1, pp. 137-140). Kyiv; Lviv: LDU BZhD [in Ukrainian].

BIDA O., OROS I., CHYCHUK A.

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute, Berehove, Ukraine

USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF A CULTURE OF PROFESSIONAL COMMUNICATION IN HIGHER EDUCATION ACQUIRES

The essence of the use of interactive technologies for the formation of a culture of professional communication among students is considered.

The main classifications of types of interpersonal interaction are named. Two main types of interpersonal interaction are distinguished.

In the field of education, methods and forms of teaching are divided into non-traditional and traditional. The task of teachers of higher education institutions is to choose such teaching methods and forms of education that would allow each student of education to show creativity and activity. That is, along with traditional methods and forms of education, there are specific ones that are discussed in the article.

Despite the fact that interactive technologies require a significant amount of time for the training of both the student and the teacher, the result of such classes becomes an incentive for further work with these innovative teaching methods. The advantages of interactive technologies in comparison with traditional methods of the educational process are determined.

The rules that, when observed, remove the manifestation of stiffness in communication, establish harmonious relationships between people, and create an attractive image for the interlocutor are analyzed.

The main principles of interactive technologies are highlighted.

Forms of formation in the educational process of an innovative higher school are shown.

Key words: *interactive technologies, education seekers, institutions of higher education, culture of professional communication, innovative orientation.*

Стаття надійшла до редакції 04.10.2023 р.